

Голові разової спеціалізованої вченої
ради в Національному університеті
«Одеська політехніка»
доктору наук з державного
управління, професору
Миколайчуку М.М.

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, кандидата наук з державного управління,
доцента Панченко Ганни Олександрівни
на дисертацію Крайнюкова Максима Миколайовича
«Розвиток інституту контролю в публічному адмініструванні судової
системи України», подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду
Національного університету «Одеська політехніка»
на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування»
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Актуальність теми дисертації. Сучасні виклики, пов'язані з реформуванням судової системи України, її цифровізацією, євроінтеграційними процесами, а також умовами воєнного стану, актуалізують необхідність глибокого наукового аналізу інституту контролю як важливого складника публічного адміністрування. Забезпечення балансу між незалежністю судової влади та її підзвітністю суспільству є визначальним для побудови ефективної та справедливої системи правосуддя.

Сучасна судова система України є складним інститутом, що включає органи різних рівнів, кожен з яких має свої функції та повноваження. Система органів публічного адміністрування судової системи потребує чіткої координації між державними структурами, судовими органами та іншими гілками влади для забезпечення ефективності та справедливості правосуддя. Важливими складниками механізму публічного адміністрування судової системи є функції контролю, нагляду, організаційно-управлінські та інформаційно-аналітичні процеси, які мають сприяти не лише належній організації судових процесів, а й підвищенню рівня довіри громадян до судової влади.

У зв'язку з цим дослідження Крайнюкова Максима Миколайовича є своєчасним, актуальним і спрямованим на вирішення одного з ключових завдань публічного управління в Україні, а саме підвищення ефективності механізмів контролю є важливою передумовою модернізації судової системи, підвищення її прозорості, відповідності європейським стандартам і посилення правових гарантій для громадян України.

Представлені в роботі концептуальні положення мають практичну значущість і можуть бути використані у розробці науково-теоретичних засад функціонування інституту контролю в публічному адмініструванні судової

системи України. Зазначене підтверджує важливість поставленої мети дисертації та логічність обраних завдань для її досягнення.

Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська політехніка» за темою: «Правове регулювання державотворення соціально-економічних відносин в Україні (2022–2025 рр.)» (ДР №0122U002193). У межах виконання цієї теми автор як виконавець дослідив теоретичні та прикладні аспекти формування та функціонування інституту контролю в публічному адмініструванні судової системи України, розкрив взаємозв'язок між інституційним розвитком органів судової влади та механізмами державного контролю за їх діяльністю, а також проаналізував ефективність застосування наглядових, фінансових і процедурно-правових форм контролю у сфері правосуддя.

Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, теоретичні положення, практичні рекомендації, висновки та пропозиції, сформульовані в межах дослідження, розроблено здобувачем самостійно. Концептуальні засади дисертації, її структура, логіка побудови, постановка проблеми, інтерпретація та узагальнення отриманих результатів, наукові й прикладні висновки є авторськими. Думки та наукові позиції інших дослідників, використані в роботі, коректно процитовані із належними бібліографічними посиланнями.

Особистий внесок автора полягає в обґрунтуванні напрямів модернізації контрольних механізмів в системі публічного управління судовою гілкою влади, зокрема: визначено ключові інституційні бар'єри щодо реалізації ефективного контролю за діяльністю судів; запропоновано концептуальну модель інтеграції контролюючих функцій органів виконавчої влади в систему адміністративного нагляду за судовими установами без порушення принципу незалежності судової влади; емпірично підтверджено вплив якісного контролю на зростання рівня суспільної довіри до судових органів та легітимність їх рішень; розроблено пропозиції щодо удосконалення нормативно-правової бази з питань інституційного контролю в контексті реформування сектору юстиції України відповідно до європейських стандартів.

Нові наукові результати, їх обґрунтованість та достовірність. Основною метою дисертаційного дослідження є обґрунтування науково-теоретичних засад функціонування інституту контролю в публічному адмініструванні судової системи України та розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності механізмів контролю в цій сфері.

Дисертаційне дослідження ґрунтується на чітко визначених вихідних засадах, серед яких логічно узгоджені між собою мета, завдання, об'єкт, предмет, методологічна основа, наукова новизна, практична значущість. Такий підхід дозволив досягти цілісності дослідження та забезпечити глибоке осмислення проблематики.

Для реалізації поставленої мети Крайнюков Максим Миколайович застосував широкий комплекс наукових методів, які забезпечили достовірність отриманих результатів та обґрунтованість висновків: системний метод – застосовано для всебічного дослідження інституту контролю як складника

механізму публічного адміністрування судової системи, а також для розкриття його ролі у забезпеченні цілісності та ефективності функціонування судової влади; метод аналізу та синтезу – використано під час вивчення структурних елементів судової системи та процесів публічного адміністрування, що дозволило визначити проблемні зони у функціонуванні інституту контролю; індуктивний метод – застосовано для узагальнення окремих фактів, висновків з нормативно-правової бази, практики функціонування інституту контролю, з подальшим формуванням загальних наукових положень; порівняльно-правовий метод – використано при аналізі зарубіжного досвіду функціонування інституту контролю в судових системах, що сприяло визначенню можливостей адаптації ефективних практик в українських реаліях; функціональний метод – дозволив охарактеризувати основні функції інституту контролю в публічному адмініструванні судової системи; прогностичний метод – застосовано при моделюванні перспектив розвитку інституту контролю в контексті реформування судової системи України. Застосування вказаних методів забезпечило комплексне вивчення проблеми, дало змогу розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення інституту контролю в системі публічного адміністрування судової влади України.

Важливим аспектом дисертаційного дослідження є його практична апробація. Результати дисертаційного дослідження були включені до матеріалів навчальної дисципліни «Право в публічному управлінні, розглянуто з метою подальшого впровадження у практичну діяльність Господарського суду Одеської області, а також засвідчили важливість вдосконалення організаційних процедур здійснення контролю за діяльністю органів судової влади в межах повноважень ТУ ДСА в Одеській області, а також використання аналітичних моделі оцінювання ефективності контрольних механізмів у судовому адмініструванні, запропоновані у дослідженні, при розробці внутрішніх адміністративних регламентів.

Дисертація Крайнюкова Максима Миколайовича містить комплексний аналіз значного масиву емпіричних матеріалів щодо проблематики дослідження інституту контролю в публічному адмініструванні судової системи України. Автор детально дослідив судову систему як об'єкт публічного адміністрування, її сутність, структуру та історичні аспекти розвитку; виокремив та проаналізував складники механізму публічного адміністрування судової системи України; розкрив зміст, особливості та інструменти інституту контролю в контексті публічного адміністрування судової системи.

У роботі чітко окреслено та конкретизовано понятійно-категоріальний апарат, визначено концептуальні підходи до формування теоретико-методологічної бази дослідження. Особлива увага приділяється принципам, що лежать в основі ефективного функціонування інституту контролю в контексті публічного адміністрування судової системи: демократичний контроль, відкритість, інституційна відповідальність.

Заслуговує на увагу детальний аналіз міжнародного досвіду організації інституту контролю в публічному адмініструванні судової влади (на прикладі

Німеччини, Франції, Італії, Польщі, США та Канади). Автором доведено, що у провідних демократичних країнах основна увага приділяється розвитку інституційної автономії судової влади при одночасному функціонуванні незалежних механізмів оцінки ефективності, дисциплінарного контролю, антикорупційного моніторингу та інституалізованого громадського нагляду, а також виявлено потенціал імплементації таких моделей в український контекст із урахуванням специфіки національної правової системи та цілей судової реформи.

У дослідженні запропоновано авторську модель ефективного контролю у публічному адмініструванні судової системи України, що передбачає інтеграцію інструментів внутрішнього та зовнішнього контролю, цифровізації, прозорості процедур, підзвітності судових органів. Запропонована модель ефективного контролю враховує національну специфіку функціонування судової системи України та водночас орієнтується на найкращі міжнародні практики й стандарти, що гарантують захист прав людини, відкритість правосуддя та запобігання корупційним ризикам. Особлива увага у запропонованій моделі приділена взаємозв'язку між автономією судової влади та її підзвітністю суспільству. Досягнення цього балансу можливе завдяки чітко визначеним процедурам оцінки професійної діяльності суддів, прозорості прийняття рішень контрольними органами, відкритості дисциплінарних проваджень і формуванню якісної бази аналітичних даних щодо функціонування судової системи. Сучасні цифрові технології відіграють ключову роль у трансформації системи контролю, дозволяючи автоматизувати процеси збору інформації, здійснювати прогнозування потенційних ризиків і забезпечувати доступність публічної інформації для широкого кола користувачів.

Реалізація цієї моделі передбачає поетапне реформування наявного інституційного середовища з урахуванням політичних, соціально-економічних і безпекових чинників, зокрема ефективною вважаємо поступову інтеграцію цифрових інструментів в діяльність ключових інституцій, таких як Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів, Державна судова адміністрація тощо. Ці зміни повинні супроводжуватись оновленням нормативно-правової бази, спрямованої на підвищення прозорості дисциплінарних процедур, створення відкритих реєстрів судових рішень і запровадження механізмів електронної участі громадськості у процесі моніторингу судочинства. Запропонована Крайнюковим Максимом Миколайовичем модель контролю у сфері публічного адміністрування судової системи має стати важливою складовою загальної стратегії демократичного розвитку України, покликаної не лише сприяти формуванню професійного, відповідального та доброчесного суддівського корпусу, а й зміцнити інституційну довіру до судової влади, підвищити якість правосуддя й гарантувати громадянам справедливе, доступне й неупереджене судочинство. Така модель створює умови для сталого розвитку правової держави й інтеграції України до європейського правового простору.

Повнота опублікування отриманих результатів та наявність достатньої кількості наукових публікацій

Висновки та основні положення дисертаційного дослідження викладено у чотирьох наукових статтях, які опубліковані у наукових фахових виданнях України та у чотирьох тезах виступів на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

У наукових працях здобувача повною мірою представлено зміст дисертаційного дослідження, відображено його концептуальні положення, новизну, практичну орієнтацію та наукову цінність. Представлені результати неодноразово обговорювалися на наукових форумах, де отримали позитивні відгуки фахівців у галузі публічного управління та адміністрування, що свідчить про належну апробацію матеріалів дисертації.

Дисертаційна робота є самостійним і цілісним дослідженням, у якому сформовано авторський підхід до систематизації інституту контролю як самостійного елементу публічного адміністрування судової системи України в контексті сучасних викликів і реформ. У роботі обґрунтовано та структуровано низку практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення контролю у публічному адмініструванні судової системи України, що передбачає інтеграцію інструментів внутрішнього та зовнішнього контролю, цифровізації, прозорості процедур, підзвітності судових органів.

У роботі розроблені концептуальні засади удосконалення інституту контролю у публічному адмініструванні судової системи України, що включають адаптацію міжнародного досвіду, впровадження національних стандартів контролю, підвищення ролі громадського та парламентського нагляду за діяльністю судової влади. Такий підхід дозволяє забезпечити гнучкість механізму регулювання, оперативне реагування на зміни в сучасній судовій системі, а також адаптацію до кризових обставин, зокрема під час воєнного стану або інституційної трансформації.

Здобувачем запропоновано низку практичних кроків для реформування та посилення інституту контролю в судовій сфері України. Серед них: нормативне закріплення статусу й повноважень контролюючих суб'єктів у судовій системі; удосконалення процедур дисциплінарного контролю за суддями та запровадження стандартів доброчесності; посилення інституційної спроможності органів внутрішнього контролю; розширення повноважень громадських інституцій у сфері моніторингу діяльності судів; впровадження електронних систем контролю та публічної звітності; регулярна зовнішня оцінка ефективності судової влади за участі міжнародних експертів. Результати проведеного дослідження засвідчили, що розвиток інституту контролю в публічному адмініструванні судової системи України є необхідною умовою для підвищення довіри до правосуддя, забезпечення його доброчесності, підвищення ефективності діяльності органів судової влади, а також реалізації принципів належного врядування в державі. Висновки дисертації мають теоретичне і прикладне значення, можуть бути використані в подальших наукових дослідженнях, у законотворчій діяльності, а також у практиці державного управління й судової реформи.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Враховуючи численні позитивні сторони дисертаційного дослідження, необхідно звернути увагу на такі дискусійні моменти:

1. У підрозділі 1.2 дисертації автором здійснено ретроспективний аналіз процесу становлення судової системи України, зроблено висновок, що це – досить багатовимірний процес, який відображає еволюцію державності, права і суспільних відносин, де кожен історичний період відіграв визначальну роль у формуванні інститутів правосуддя, особливостей їх функціонування та закладанні правових традицій, що вплинули на сучасну модель судової влади в Україні. На наш погляд, наукова робота посилилась би через унаочнення результатів здійсненого аналізу із акцентуванням на основних аспектах запропонованої періодизації.

2. У підрозділі 1.3 (с. 53) розглядаючи організаційно-управлінський компонент публічного адміністрування судової системи, автором визначено основні принципи цього компонента: принцип незалежності судової влади, принцип прозорості, принцип справедливості, принцип підзвітності суддів перед суспільством. Але автор чітко не вказує, яким чином відбувається реалізація зазначених принципів. Деталізація цього параметру удосконалив логічний зв'язок із подальшими висновками щодо того, що дотримання перерахованих принципів забезпечить можливість проведення справедливих судових процесів, а також сприяють довірі громадян до судової системи.

3. У підрозділі 1.4. автор розглядає сутність контролю в сфері публічного адміністрування судової системи, яка полягає в забезпеченні законності й дисципліни щодо діяльності органів публічного адміністрування в цілому й судової системи зокрема та передбачає виявлення порушень, оцінку ефективності функціонування органів судової влади та здійснення коригувальних дій для усунення виявлених недоліків (с. 82). Разом із тим, розкриття сутності контролю в сфері публічного адміністрування судової системи було б ще більш ґрунтовним, якби автор навів приклади його практичного застосування, наприклад, через аналіз кейсів з контролю діяльності окремих органів судової влади на різних рівнях. Це дало б змогу краще ілюструвати актуальність теоретичних положень.

4. Пропонуючи до розгляду основні складові моделі контролю в публічному адмініструванні судової системи України, подані на с. 152 (Рис. 3.1), бажано було б більш детально прокоментувати ступінь їх взаємовпливу та взаємозв'язку.

Наведені дискусійні положення жодним чином не знижують наукової та прикладної цінності дисертації, а навпаки окреслюють перспективи для подальших досліджень і вдосконалення науково-теоретичних засад функціонування інституту контролю в публічному адмініструванні судової системи України та розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності механізмів контролю в цій сфері.

Загальний висновок.

Разом із тим, зазначені дискусійні питання жодним чином не знижують рівня наукової новизни та значущості дисертаційного дослідження. Подана на

рецензування дисертаційна робота «Розвиток інституту контролю в публічному адмініструванні судової системи України» здобувача Крайнюкова Максима Миколайовича за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» відповідає вимогам цієї спеціальності, а також критеріям, визначеним пунктами 5–9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами).

Крайнюков Максим Миколайович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент:

Панченко Ганна Олександрівна

кандидат наук з державного управління, доцент

Національний університет «Одеська політехніка»

"15" серпня 2025 р